

Belházyiné Illés Ágnes - Bódi-Schubert Anikó - Végső Tamás

Készpénz vagy kártya? Pillanatfelvétel a magyar fizetési szokásokról

Cikkünkben azt vizsgáljuk, hogy a magyarországi fizetési forgalomban mennyire jellemző a készpénz jelenléte¹. Így áttekintjük, hogy a magyar lakosság a mindennapos bevásárlásai és háztartási kiadásai esetén mennyire kötődik a készpénz használatához, s milyen a készpénzes és készpénzkímélő fizetési módok közötti preferenciája. Azaz köznyelven szólva arról kívánunk rövid helyzetértékelést adni, hogy készpénzzel vagy készpénzkímélő módon szeret-e fizetni a magyar lakosság, s mely tényezők befolyásolják az egyes fizetési módok közötti választást.

Ehhez kapcsolódóan a hazai fizetési szokások jellemzőit a rendelkezésünkre álló nemzetközi adatokkal – elsősorban az Európai Központi Bank fizetési szokásokat vizsgáló, 2017-ben közzétett tanulmányának következtetéseivel – is összevetettük, azok könnyebb értelmezése érdekében. Írásunkban – a tárgyban végzett felmérés tapasztalatait figyelembe véve – az egyes fizetési módok lakossági használatának jelenlegi helyzetét kívánjuk bemutatni, amely előzetese, egy a tárgyban hamarosan megjelenő tanulmánynak.

1. MIRE HASZNÁLJUK A KÉSZPÉNZT? TÉNYLEG FIZETÜNK (IS) VELE?

A gazdaság élénkülésének, a fogyasztás bővülésének természetes velejárója a fizetési forgalom (a fizetési tranzakciók számának, illetve értékének) növekedése. Hogy ez a forgalomnövekedés milyen hatást gyakorol a - tranzakciós célú - készpénzkeresletre, nem független a készpénzmentes fizetési eszközök, megoldások és az infrastruktúra fejlődésétől, elterjedésétől, illetve a gazdasági szereplők (elsősorban a lakosság) ezen eszközökhöz, valamint a készpénz használatához való viszonyától sem.

A közvélekedés szerint az emberek jelentős része ma már sokkal inkább a különféle elektronikus, innovatív fizetési módszereket preferálja a készpénzzel szemben, hiszen a kártyás, vagy mobil fizetések gyors, kényelmes és biztonságos alternatívát nyújthatnak a bankjegyek és érmék használata helyett. Az MNB rendelkezésére álló statisztikák, illetve lakossági kutatási felmérések eredményei azonban azt mutatják, a magyar lakosság hozzáállása ennél jóval árnyaltabb.

A hazai pénzforgalom fejlettségi szintje a Magyar Nemzeti Bank által vizsgált három mutatószám – átutalások, valamint vásárlások és számlák elektronikus fizetése – alapján töretlenül közelít az Európai Unió átlagértéke felé, az elmaradás azonban továbbra is jelentős, főként a számlafizetések terén, ahol a postai, „sárga csekkes” fizetés máig is népszerű. A kiskereskedelmi vásárlásokat tekintve bizakodásra adhat okot,

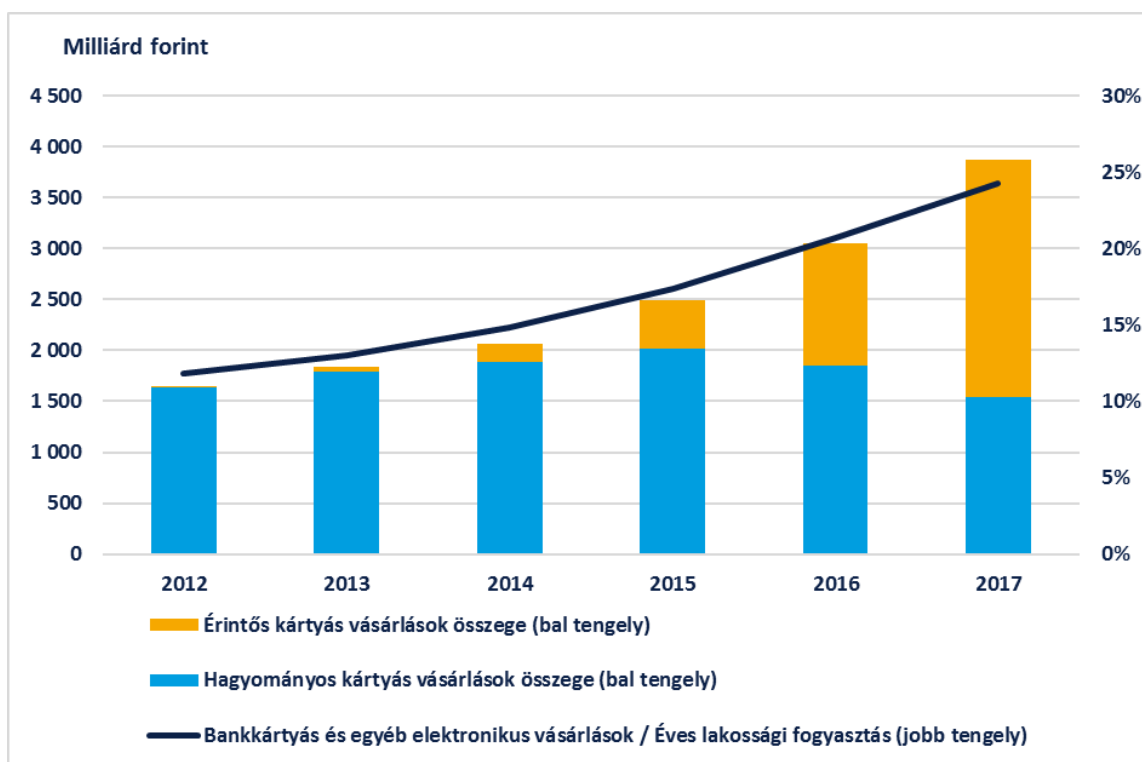
¹ Egy ország készpénzkeresletét három fő tényező befolyásolja:

- (I) a tranzakciós készpénzkereslet, azaz a gazdaság szereplői között lezajló fizetési műveletek azon része, amely készpénzben bonyolódik;
- (II) a megtakarítási célú készpénzkereslet, amely abból adódik, hogy a lakosság – és esetenként egyes vállalatok is – a megtakarításukat készpénzben halmozzák fel;
- (III) emellett harmadik elem a rejtett gazdaság készpénzkereslete, amely elsősorban a készpénz anonimitására támaszkodik.

hogy a kártyás tranzakciók éves összege nominálisan, valamint az éves lakossági fogyasztáshoz viszonyítva növekszik.

A teljes helyzetképhez hozzátartozik azonban, hogy – a kedvező tendencia ellenére – a kiskereskedelmi vásárlások során **továbbra is a készpénz a legnépszerűbb fizetési eszköz mind a tranzakciók számát, mind pedig azok értékét tekintve.** Ezt jól szemlélteti, hogy a NAV-hoz bekötött online pénztárgépek adatai alapján **2016-ban a vásárlások összértékének 71,2%-át, darabszámának pedig 87,7%-át készpénzben teljesítették.** Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy a készpénzzel történő fizetés egyértelműen a magyar lakosság napi rutinjai közé tartozik.

1. ábra: A kártyás fizetések éves értéke és növekedési üteme

Forrás: MNB

A Magyar Nemzeti Bank 2017 őszén a lakosság fizetési és ezen belül készpénzhasználati szokásait és készpénz iránti attitűdjét feltáró kérdőíves kutatást végzett egy 1500 fős, életkorra (felnőtt lakosság), nemre, valamint lakhelyre való tekintettel reprezentatív mintán. A kutatási eredmények alapján **a magyar fizetési szokásokra vonatkozóan levonható legfontosabb következtetéseket és - ahol lehetséges - adatainkat összevetettük az Európai Központi Bank (EKB) 2016-os, hasonló fókuszú kutatásának² eredményeivel. Legfontosabb következtetéseink:**

² Henk Esselink – Lola Hernández: The use of cash by households in the Euro area. ECB Occasional Paper Series No.201, 2017. november

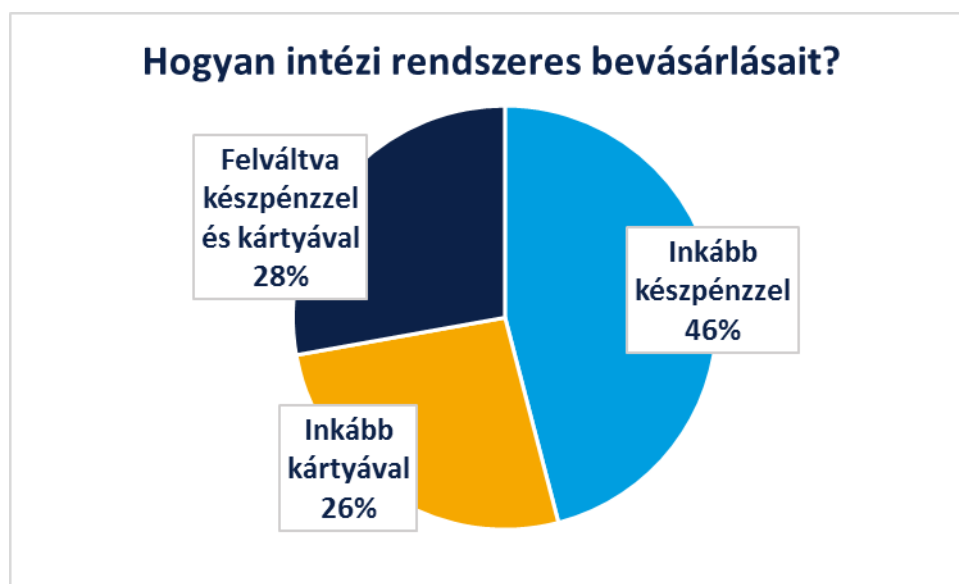
1. Az állampolgárok egynegyede még ma is részben vagy teljes mértékben készpénzben kapja meg havi jövedelmét

A válaszadók 21%-a elsődlegesen készpénzben kapja meg rendszeres jövedelmét és további 5% azok aránya, akik vegyesen átutalással, illetve készpénz formájában jutnak hozzá bevételeikhez. Ebből következik, hogy a lakosságnak legalább egyötöde biztosan készpénzben fizeti a havi rezsit és fogyasztási kiadásait is, hiszen nem jut készpénzmentes úton jövedelemhez. Az EKB tanulmánya alapján az Eurózóna országaiban hazánkhöz képest átlagosan valamivel nagyobb azok aránya, akik minden jövedelmüket átutalással kapják (84% szemben a hazai 74%-kal), a magyar adatok Szlovákiával és Litvániával vannak megközelítőleg azonos szinten.

2. A napi bevásárlások esetén domináns a készpénzzel történő fizetés

Saját bevallásuk szerint az emberek közel fele napjainkban is inkább készpénzzel intézi napi bevásárlásait, és mindössze 26% azok aránya, akik ehhez túlnyomórészt bankkártyát vesznek igénybe. Elsőre talán meglepő lehet, hogy a 18-25 év közötti korosztály körében is erősen jelen van a készpénzhasználat. Azonban, ha belegondolunk, hogy az érintett fiatalok jelentős részének még nincs önálló jövedelme, akkor érthetővé válik, hogy a havi kiadásait fedező „zsebpénzt” gyakran készpénzben kapják szüleiktől, rokonoktól, s nyilván ilyen formában költik tovább. Az Eurozóna államaihoz viszonyítva hazánkban valamivel átlag feletti a mindennapi vásárlásaikhoz bankkártyát használók aránya, fontos azonban kiemelni, hogy a hazai számok önbevalláson, míg az európai adatok a megkérdezettek által rendszeresen vezetett fizetési naplókra alapulnak, így ezek összehasonlítása csak megfelelő körültekintéssel végezhető el.

2. ábra: A napi bevásárlások során alkalmazott fizetési módokra adott válaszok összegzése (n=1492)

3. A közüzemi számlák fizetésénél is általános gyakorlat a készpénz használata

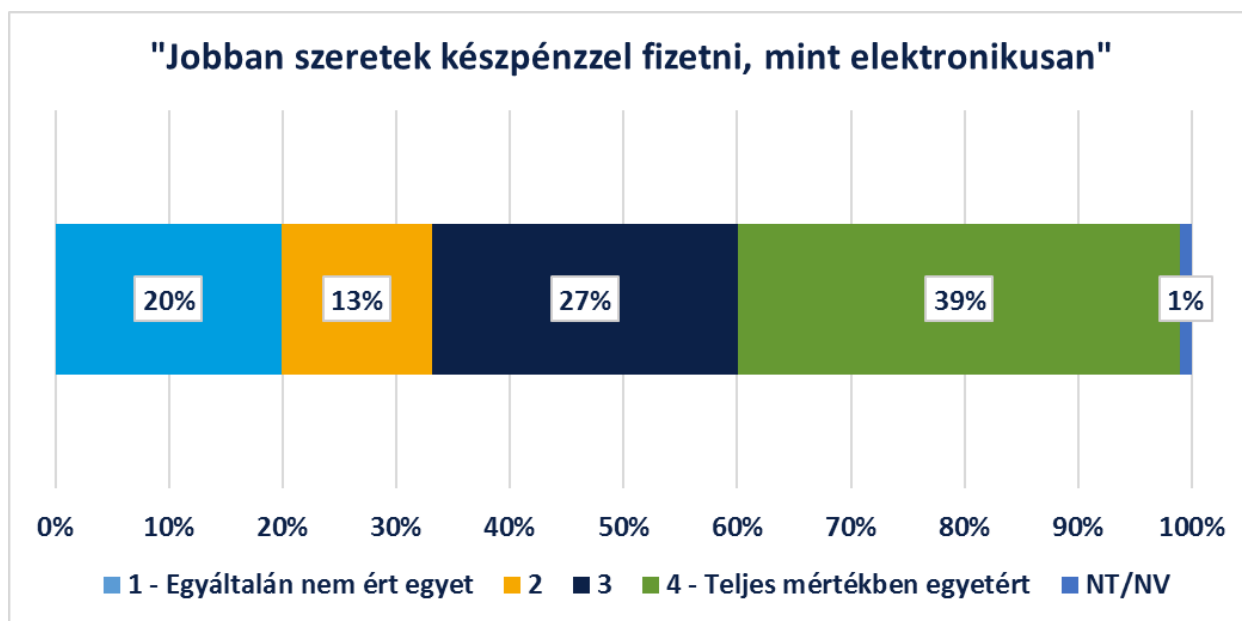
A felmérésünk eredménye azt mutatta, hogy a közüzemi számlák fizetésekor napjainkban még mindig általánosan elterjedt szokás a készpénz használata. A megkérdezettek 67%-a válaszolt úgy, hogy háztartása legalább egy közüzemi számláját készpénzzel egyenlíti ki, s mindössze 29% volt azok aránya, akik úgy

nyilatkoztak, hogy kizárólag készpénzmentes módon rendezik a rezsiköltségeiket. Ez utóbbi arány a nyugat-európai országok átlagától elmarad.

4. Erős a magyar lakosság készpénzhez való kötődése

A fizetési attitűdöket vizsgálva elmondható, **hogy a magyar lakosság kétharmada inkább szeret készpénzzel fizetni, mint elektronikus úton**, 39%-uk pedig egyértelműen a készpénz mellett teszi le a voksát. Bár az egyéb kérdésekre adott válaszokból kiderül, hogy **a készpénzkezelők közt természetesen vannak olyanok, akik leginkább megszokásból használnak készpénzt és emellett igénybe vesznek más fizetési módszereket is**. A készpénzt preferáló megkérdezettek egy része akár arra is hajlandó lenne, hogy teljes mértékben elektronikusban bonyolítsa le fizetéseit, a válaszadók 28%-a azonban mereven elzárkózik a készpénzmentes életmódtól. Az Eurozóna országáiban átlagosan a válaszadók 32%-a tartja magát készpénzpártinak, 43%-uk az elektronikus fizetést preferálja, a közömbösek aránya pedig 25%. A kérdések némileg eltérő szövegezése miatt az adatok csak korlátozottan hasonlíthatók össze, megalapozottnak tűnik azonban az az állítás, hogy **a hazai lakosság az európai átlagot némileg meghaladó mértékben preferálja a készpénzes fizetést**.

3. ábra: A megkérdezettek fizetési mód preferenciára adott válaszai (n=1464)

5. A közvélekedés szerint a készpénz segíti a jövedelem tudatos beosztását és népszerűségéhez az is hozzájárul, hogy jelenleg az egyetlen megoldás, mely bárhol és bármikor azonnali fizetést tesz lehetővé

A hazai felmérésben megkérdezettek a készpénzes fizetés nagy előnyének tartják a gyors lebonyolíthatóságot, az azonnali teljesítést, valamint az anonimitás lehetőségét. A válaszok között emellett sokszor megjelent például az egyszerűség, valamint a jövedelem jobb beoszthatósága is. Ez utóbbit az Eurozóna államaiban a megkérdezettek a készpénz legfőbb pozitívumának vélik, míg esetükben a második helyen áll a teljes körű elfogadottság (azaz, hogy készpénzzel lényegében bárhol, bármikor fizethetünk), melyet harmadikként a fizetés gyorsasága követ, s szintén sokan említették az anonimitás fontosságát is.

3. MIT VÁRHATUNK A JÖVŐTŐL?

Az adatokat tekintve érzékelhető, hogy Magyarországon a mindennapos fizetési műveletekben markánsan tapasztalható a készpénz használata. A készpénz tartásának motivációit tekintve sok a hasonlóság az euróövezeti országok gyakorlatával, miközben részben az eltérő gazdasági fejlettségből, részben a különböző kulturális attitűdből fakadóan eltérések is tapasztalhatók a készpénztartási trendekben. Magyarországon az elmúlt években is tapasztalható fejlődés mellett is van még tere a készpénzkímélő infrastruktúra fejlődésének és a készpénzkímélő fizetések további térhódításának. A tranzakciós célú készpénzhasználatot a jövőben csökkentheti a várhatóan 2019. július 1-jétől működésbe lépő azonnali fizetési rendszer, amely az év minden napján 5 másodpercen belül megvalósuló belföldi forint átutalásokat biztosít. A készpénzállomány nagy hányadát kitevő megtakarítási készpénztartás esetében ugyanakkor nem egyértelmű, hogy arra mekkora hatással lesz a készpénzmentes fizetési infrastruktúrák fejlesztése, hiszen ebben az esetben alapvetően az alacsony betéti kamatok és a megtakarításhoz való gyors és korlátlan hozzáférés a készpénz használatának fő motivációi.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2018. június 15-én.”